

Svenska kyrkans plattform för musik

Inledning

Denna plattform syftar till att vara en utgångspunkt för ett aktivt strategiskt kyrkomusikaliskt arbete i olika former. Plattformen utgör en samlad grund för aktiviteter och handlingsplaner som syftar till att stärka och utveckla Svenska kyrkans roll i musiklivet.

I forskning konstateras att kyrkomusiken inte kan behandlas som en enskild företeelse. Kyrkomusiken har alltid relaterat till musik på den plats och i den tid där den utövas. Den överskrider tidens gränser, geografiska gränser, och ofta även gränserna mellan det som uppfattas sakralt eller inte sakralt. Det går därför att tala om kyrkomusik som något eget, men den existerar inte ensam, då den som ett kulturarv står i samspel med historia och samtid, sammanhang och nyskapande, och människors liv i och kring kyrkan. Genom kyrkan ges en tillgång till musik geografiskt spridd över hela landet i församlingarna. Kyrkan står för ett professionellt bidrag till lokalsamhället med en öppenhet för musikens många former. Ur ett skapelseperspektiv är musiken ett grundläggande mänskligt uttryck – människan är skapad för lovsång – och i en kristen kontext får musiken betydelse för människors möjligheter att uttrycka kristen tro och andlighet såväl enskilt som i gemenskap.

I kyrkoordningens portalparagraf framhålls att ”Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära, [...] gestaltas i gudstjänst och liv.” Kyrkans musik är därmed en integrerad del av kyrkans hela liv och verksamhet. Detta kommer till uttryck i gudstjänsterna där musiken är en omistlig del av församlingens gestaltande av kyrkans tro. Det märks också i kyrkliga handlingar, körliv och konserter och mångfalden av möten i vardagen.

Plattformens syfte

En plattform är en utgångspunkt för att organisera arbete och samverkan. Denna plattform bidrar till att musikens funktion är tydligt artikulera för att pastorala och musikaliska ställningstaganden på bästa sätt ska kunna bidra i församlingens grundläggande uppgift där musiken ingår i alla dimensioner. Det är inte ett dokument som redogör för Svenska kyrkans fulla förståelse av kyrkans musik. Den klargör musikens plats i Svenska kyrkan, tydliggör centrala aspekter av kyrkans musik, och identifierar ett antal områden där utveckling är angelägen. Den är vägledande för nationell nivå i musikaliska frågor och sammanhang och kan användas som inspiration för församlingar och stift. Plattformen ger stöd för beslut och prioriteringar, och bidrar till att skapa en utgångspunkt för samverkan med andra parter. Plattformen kan användas i kommunikation med potentiella samverkanspartners och för prioriteringar av uppdrag och initiativ. Med kyrkans musik förstås i plattformen all den musik som Svenska kyrkan använder i sin dagliga verksamhet.

Kyrkans musik – centrala aspekter

Musikens sammanhang i kyrka och tradition

Svenska kyrkan delar med den världsvida kyrkan en i hög utsträckning gemensam gudstjänststruktur och delvis också ett gemensamt musikaliskt uttryck. Musiken som del i det ekumeniska arbetet spelar en viktig roll för upplevelse av gemenskap och sammanhang. I den lutherska traditionen har den levande musiken en stark ställning, vilket omfattar både instrumental- och vokalmusik. Reformatorerna betonade vikten av att hela församlingen ges förutsättningar att förstå och uttrycka tron. Musiken är en del av evangeliets levande röst (viva vox evangelii) som ska kunna höras och förstås.

Funktion

Kyrkans musik har många funktioner - förkunnelse, lovsång, klagan, bön och tjänande. Församlingens psalmsång i gudstjänsten har varit en central funktion i den protestantiska kyrkotraditionen, detta samtidigt som den liturgiska musiken och den konstmusikaliskt komponerade musiken haft en given plats. Musikens livstolkande roll betonas ofta i samtidsmusiken, och är en funktion som har rötter långt tillbaka i tiden. Musikens flerdimensionella funktion i kyrkan stärks genom kännedom om kyrkans liv och tradition och om rytmen i kyrkoåret, tillsammans med förståelse av det sammanhang musiken används i. Det professionella musikaliska kunnandet är centralt för ett vitalt och utvecklande musikliv.

Kyrka och musikliv i samverkan

I samband med till exempel kyrkoårets större högtider blir samverkan med professionella frilansmusiker och orkestermusiker en tillgång och ofta en nödvändighet. Samarbetet utgör en mötesplats för Svenska kyrkans körer och musiker, kulturlivet och alla konsertbesökare. Svenska kyrkan är också den största arbetsgivaren för frilansmusiker i Sverige. Denna samverkansform är en bärande struktur för Sveriges musikkultur och musikutövande, tillgänglig över hela landet.

Genom samverkan kan kyrkan fortsätta ett ansvarstagande för musikens tillgänglighet i samhället. Innan konstmusiken blev tillgänglig för den breda publiken genom konserthus och musiksällskap, var det främst i kyrkan man fritt kunde lyssna på musik. Hovkapell och liknande miljöer var inte tillgängliga för den vanliga medborgaren. Kyrkans musik har dock alltid varit åtkomlig för alla. Musiken är för många människor vägen in till kyrkan.

Kyrkans musik som kulturarv

Svenska kyrkan har ett särskilt ansvar för det kyrkliga kulturarvet. Det består av det materiella kulturarvet med orglar, kyrkor, missalen, konst och textilier m.m. Det består också av själva bruket av dessa i liturgin, liksom de berättelser som är knutna till dessa – det immateriella kulturarvet. Själva musicerandet – den levande musiken och psalmsången – hör till kyrkans mest framträdande kyrkomusikaliska kulturarv där den gregorianska sången är kyrkans egen musik och knyter samman historia och nutid. Kyrkans musik som ”ett klingande kulturarv” är en förutsättning för och del i den samtida musiken och står inte i motsats till denna. Kyrkobyggnaden utgör en unik plats, öppen för alla. I glesbygden kan kyrkan vara den främsta kulturarrangören och enda större samlingsplatsen på orten. Musiken som arv förvaltas genom tradering och utövande där särskild kunskap och kännedom förutsätts och där var och en som lyssnar eller deltar har rätt att få och ta del av detta arv.

Kyrkans musik – barn och unga

FN:s barnkonvention, påtalar barnets rätt till andlig utveckling. Svenska kyrkans barn- och ungdomskörsverksamhet bidrar genom sången till ett sammanhang som öppnar upp för de existentiella frågorna och ger barn möjlighet att lära känna grundläggande livstolkande nycklar. I Svenska kyrkans församlingar erbjuds en mångfald av musikaliska uttryck. En särskild uppmärksamhet kan riktas för att uppmuntra pojkars och mäns deltagande i kör- och musikverksamhet, då dessa är generellt underrepresenterade i verksamheten.

Barnen uppmärksammas särskilt i kyrkoordningen: ”I kristen tro intar barnen en särställning och de behöver därför särskilt uppmärksammas i kyrkans verksamhet”. Genom Svenska kyrkans omfattande musikverksamhet uppmuntras barn och ungdomar i sitt musicerande och kan också få musikutbildning, helt i samklang med Statens kulturråds och Barnombudsmannens rekommendationer i *Barns och ungas rätt till kultur*.

Den starka traditionen av barn och musik i kyrkan har sin grund i en nära koppling mellan skola och kyrka. När kyrkan var huvudman för skolan, förmedlades kristendomskunskapen bland annat via psalmboken med psalmsången i fokus. På ett liknande sätt ges barn och ungdomar i kyrkans körer och annan musikverksamhet del av ett trosarv i musikens sammanhang. Genom den fria musikundervisningen, som tidigare ingick i kyrkomusikernas tjänster, skolades många in i kyrkans musikliv.

Angelägna områden

Det är centralt för Svenska kyrkan att behålla en livaktig musikalisk verksamhet i hela landet. Kyrkans musik är del i samhällets kultur- och musikliv. Förändringar både i samhället och i kyrkan, ger utmaningar som behöver mötas. Kyrkostyrelsen identifierar följande angelägna områden för utvecklingsarbete.

Svenska kyrkans körverksamhet och levande musik

Sången är allas egendom, men alla sjunger inte. Det utmanar också musiklivet i kyrkan. Svenska kyrkans körer med ca 100 000 medlemmar representerar idag Svenska kyrkans en av de största kontaktytorna med sina medlemmar, en rörelse som utgör en stor andel av ”det svenska körundret”. Barn- och ungdomskörverksamheten tenderar dock att minska. För att körverksamheten fortsättningsvis ska leva och utvecklas behöver särskilda satsningar göras.

Det är angeläget att fortsätta och fördjupa samtalen om hur Svenska kyrkan kan värna den levande musiken. Det levande tilltalet och den levande musiken i gudstjänster och konserter har en särskild ställning i Svenska kyrkan och skapar gemenskap och delaktighet. Till den levande musiken hör psalmsången. Psalmsången är en väsentlig del av vårt kulturarv. En generell upplevelse är att färre sjunger med i psalmsången och färre är bekanta med psalmboken. Detta är också ett resultat av minskade möjligheter till gemensam sång i skolan. En utmaning för ett kommande psalmboksarbete är hur människor engageras och involveras i psalmsjungande för framtiden.

Kyrkomusikern som central kompetens

Kyrkomusikern är en central kompetens för musiken i kyrkan. I kyrkoordningen betonas detta genom att minst en kyrkomusiker (försteorganist, organist eller kantor) ska finnas anställd i församlingen. Med kyrkomusikern säkerställs en professionell hållning och god kunskap om kyrkans musik. Musikern har också betydelse som pedagog i en tid då kännedomen om kristen tro är låg. Idag får Svenska kyrkans kyrkomusiker sin grundläggande musikaliska utbildning vid universitet och musikhögskolor respektive folkhögskolor. Till detta kommer kurser tillsammans med övriga tre yrkesprofiler vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut. Konstruktionen underbygger en professionell och god samverkan för församlingslivet.

Rekrytering och utbildning för tjänst i Svenska kyrkan

Behovet av ett strategiskt rekryteringsarbete är stort. På många håll har man svårt att rekrytera utbildade kyrkomusiker för tjänst i Svenska kyrkan, något som bland annat beror på en påtaglig brist på kyrkomusiker med relevant kompetens. Ett minskat söktryck till utbildningarna visar att rekryteringsarbetet behöver stärkas. Samtidigt anställs ibland musiker som inte är klara med sin utbildning eller som har en annan utbildningsbakgrund. På sikt kan dessa förhållanden innebära att musiklivet i kyrkan utarmas eller inte kan svara upp mot förväntningar av andra aktörer inom det offentliga musiklivet. Det är av vikt att främja och värna de sammanhang i kyrkans musikverksamhet som utgjort plantskolor för musikalisk utbildning.

Musiken som mötesplats

Musiken i kyrkan är en mötesplats som skapar relationer och gemenskap. Den ger rum och möjlighet för existentiella samtal och reflektion om tro på ett sätt som är unikt. På många arenor i samhället startar idag projektkörer, alla kan sjunga-körer m.m. Kyrkan är inte det självklara valet för den som vill sjunga i kör. Kyrkans bidrag i körlivet är att musiken sätts in i ett sammanhang som förenar människor, öppnar för gemenskap, stärker församlinglivet och bygger samhället tillsammans med andra.

Samverkan och ansvar

Forskning och utveckling

Denna plattform är ett strategiskt dokument till vilket projekt- och uppdragsbeskrivningar kommer att kopplas. Dessa senare beskrivningar konkretiserar avgränsade projekt. När plattformen används i kommunikation med andra parter för potentiell samverkan ger den förståelse av musikens plats i kyrkan, så att det finns en grund för konkret samarbete där Svenska kyrkan är samarbetspart.

I samband med arbetet med en ny kyrkohandbok identifierades befintlig forskning och kunskapsluckor i en forskningsöversikt som grund för potentiella forskningsprojekt. Detta utgör en möjlighet till kunskapsutveckling och stabilisering av såväl forskning, utbildning som Svenska kyrkans musikaliska verksamhet. Samverkan är etablerad med aktuella lärosäten och externa forskningsfinansiärer. Det är en fortsatt utmaning att identifiera, utveckla och prioritera bland kunskapsbehoven. Vid samverkan i forskningsprojekt ska riktlinjer för samverkan tillämpas.

Samverkanspart

Svenska kyrkan har en bred kontaktyta mot samhällets musikliv och är en stark och tydlig aktör i musiklivet. Svenska kyrkan vill fortsatt utveckla förtroendefulla relationer utan att ge avkall på sin självständighet och sina värderingar. I samverkan är det av vikt att identifiera syfte med samverkan, vilket bidrag varje samverkanspart ger och vad mervärdet är genom samarbetet. All typ av samverkan syftar till att skapa ett mervärde för alla parter som deltar, det vill säga den ska skapa utrymme för projekt och verksamheter som annars inte hade genomförts. Genom egen tydlighet förenklas samverkan med externa parter. På så sätt kan musiken i kyrkan, från kyrkan och med kyrkan vara en tydlig och aktiv del i samhällets kulturliv.

Samverkan förutsätter tydlig ansvarsfördelning. Kyrkorådet ska enligt kyrkoordningen ha omsorg om församlinglivet och har gemensamt med kyrkoherden ansvar för att församlingens grundläggande uppgift blir utförd. Kyrkoherden leder all verksamhet i församlingar och pastorat. Kyrkoherden beslutar också efter samråd med församlingens kyrkoråd eller församlingsråd, präster och kyrkomusiker om huvudgudstjänstens uppbyggnad och utformning. Den präst som leder en gudstjänst beslutar efter samråd med den tjänstgörande kyrkomusikern vilka psalmer eller andra församlingssånger som ska användas. Kyrkomusikern har en särskild sakkunskap som är essentiell för utveckling av kyrkans musikliv och i kontaktytorna med det övriga musiklivet i Sverige.

I rollen som samverkanspart på nationell nivå ska Svenska kyrkan sträva efter nyskapande och/eller förstärkande insatser inom det musikaliska området. Att vara en part i ömsesidighet och med öppenhet för olika perspektiv samt söka samarbeten med syften och former som främjar hållbarhet, tillit, jämlikhet och delaktighet.